

YÜKSEK İSTİŞARE KONSEYİ TOPLANTISI AÇILIŞ KONUŞMASI SİMONE KASLOWSKI - TÜSİAD YÖNETİM KURULU BAŞKANI

17 Haziran 2021, Online

Sayın Başkan, Divan'ın değerli üyeleri, saygıdeğer TÜSİAD üyeleri,

Bugün sizlerle bir araya gelmiş olmaktan büyük mutluluk duyuyorum. Gittikçe artan aşılama ile artık, tünelin ucundaki ışığı görüyoruz. Dileğim, bir sonraki toplantımızda eskisi gibi bir arada olabilmek.

Bugün aramızda çok değerli iki misafirimiz var: Dünya Ekonomik Forumu kurucusu ve İcra Başkanı Prof. Klaus Schwab ve Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı COP-26 Başkanı sayın Alok Sharma. Sayın Schwab'ın "Paydaş kapitalizmi" adlı çalışmasından süzülen görüşlerini dinleyeceğiz.

Sayın Sharma'dan da, Kasım ayında Glaskow'da yapılacak BM İklim Değişikliği Konferansı ile ilgili çalışmalar hakkında bilgi edineceğiz.

Değerli üyeler,

Denizler, ormanlar, nehirler en büyük zenginliklerimiz arasında. Bu varlıkların getireceği refah, sadece korundukları takdirde sürdürülebilir. Ülkemizin hareketli gündemi içinde dahi, geleceğimiz açısından kritik önem taşıyan sürdürülebilir kalkınma konularını odağımızdan çıkartamayız.

Dünyanın pandemi şartlarında da değişmeyen en önemli gündemi iklim değişikliği. Batı; iklim değişikliği ile mücadeleyi aynı anda pek çok hedefi gerçekleştirmek üzere kurguluyor. İklim değişikliğini önleme tedbirleri uygulanırken, büyük bir ekonomik kalkınma dalgası da yaşanacak. Büyük yatırımlar ve finansman; döngüsel ekonomiye geçmiş, karbon nötr olma planı bulunan, ormanlar ve denizlerden sürdürülebilirlik ilkelerini gözeterek faydalanan ülkelere akacak.

Önümüzdeki dönemin unicorn şirketlerini; temiz enerji, geri kazanım, doğa dostu hammadde teknolojileri alanlarında göreceğiz.

15-20 yıllık bir dönemde; orman, deniz ve doğasında kirliliğe neden olan ülkelerin küresel ekonomik zincirden dışlanacakları açıktır.

Yaşanan çevre ve iklim sorunlarının tehlikeli boyutları; faaliyetlerin henüz planlama aşamasındayken etki değerlendirme çalışmalarının yapılmasının, ÇED raporlarının yeterli kapsamda hazırlanıp uygulanmasının ne kadar kritik önemde olduğunu gösteriyor.

Çevre felaketlerinin sonuncusunu Marmara denizinde yaşadık. Cumhurbaşkanlığı genelgesi ile kurulan Marmara Denizi Eylem Planı Koordinasyon Kurulu'nun çalışmalarına akademi, iş dünyası ve sivil toplum örgütlerinin katkısının dahil edilmesi, Kurul'un başarısı ve kapsayıcılığı için çok önemli. Bu anlayışla, TÜSİAD, çevresel sorunlarla ilgili süreçlerde çözümün bir parçası olmayı kararlılıkla sürdürecektir.

Doğal kaynaklarımızı ve rezervlerimizi korumalıyız. Bunları kaybedersek, bir daha yerine koyamayız.

Değerli üyeler,

Ülkemizin, Kasım ayında düzenlenecek COP 26 Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı öncesinde Paris Anlaşması'nı onaylaması ve 2050 hedefiyle karbon-nötr yol haritasını hazırlaması çok anlamlı bir adım olacaktır. Türkiye'nin Ulusal Katkı Beyanının bu yol haritasını temel alması önemlidir.

ABD'nin son açıkladığı altyapı yatırımları paketi ve G-7 zirvesinde ele alınan altyapı fonu/yatırımları projesi; yeşil ekonominin önümüzdeki dönemin en öncelikli alanı olacağını gösteriyor.

En büyük ticaret ortağımız olan AB'nin büyüme stratejisini oluşturan Avrupa Yeşil Mutabakatı, sanayimizin yanı sıra hizmet sektörümüz açısından da sonuçlar doğuracak. AB ile Gümrük Birliği'nin yeşil ve dijital dönüşümü de dikkate alacak şekilde güncellenmesinin elzem olduğunu düşünüyoruz.

Değerli üyeler,

Dünya ekonomisinde pandemi döneminde ve sonrasında büyük parasal ve mali genişlemelere tanık oluyoruz. Kısa vadede ise, bir enflasyon şoku yaşanıp yaşanmayacağı tartışılıyor. ABD Merkez Bankası FED de dün para politikasındaki değişim sürecine dair ilk sinyali verdi. Çünkü FED kararı, global para politikasında adımlar tersine döndüğünde, TL'nin en ufak bir küresel oynaklıkta ne denli korunaksız olduğunu bir kez daha net şekilde gösteriyor.

Pandemi döneminde Batı'da para ve harcama musluklarının sonuna kadar açılması, büyük bir talep artışı da yarattı. Bu durum bize ihracatımızı artırma şansı veriyor. Ancak son yıllarda üretim kapasitesi yatırımlarımız gerekli seviyelerin altında gerçekleşti. Bu nedenle bugün ihracat potansiyelimizi tam anlamıyla kullanamıyoruz. Bu yeni küresel ortamda doğacak fırsatları yakalayabilmek için zaman çok dar.

Dengeli ve istikrarlı bir ekonomik ortam sağlanabilir ise, bu yatırım açığını hızla kapatarak daha fazla ihracat yapabiliriz.

Değerli üyeler,

Ekonomi ile ilgili değerlendirmeye geçmeden önce, her şeyin başında düzeltilmesi gerektiğini düşündüğümüz ve huzurunuzda daha önce de dile getirdiğimiz bir konuya değinmek istiyorum:

Türkiye ekonomisinin bugün karşı karşıya olduğu en kritik sorun “kurumsuzlaşmadır”. Kurumlarımızın zayıflaması, karar verme ve uygulama süreçlerinde uzun vadeli, öngörülebilir, bilimsel plan ve aksiyonların yerini kısa vadeli karar ve uygulamaların alması, istişare mekanizmasının yeterince çalıştırılmaması gibi sorunlarımız var.

Kurumsuzlaşmanın maliyeti sürekli yükseliyor. Her geçen gün, kurumlardaki bu eriyişin, idari sistemimizin işleyişine, toplumumuzun refah ve huzuruna, ülkemizin piyasalardaki görünümüne, itibarına, güvenilirliğine ne denli ciddi hasar verdiğini daha iyi görüyoruz. Resmi verilerin güvenilirliğinin sorgulanması, kurumların sorumluluklarını yerine getirecek yetkilerden yoksun olması, liyakat kriterinin tam anlamıyla sağlanamaması; güçlü bir iktisadi sürece geçişi, dış dünya ile sağlıklı iletişim ve etkileşimi zorlaştırıyor.

Kurumlar demokratik sistemin işleyişi açısından da önemlidir. Siyasetin etkin ve saydam olması demokrasimizin işlerliği için birinci koşuldur. Siyasi partiler demokrasilerin en önemli unsurudur. Siyaseti, parti kapatmalarla, siyasetten yasaklamalarla değil; demokratik kanalları açık tutacak şekilde ele alan, hesap verebilirliği geliştiren, siyasetin finansmanını siyasi etik ölçülerine göre düzenleyen, evrensel hukuk ve AB standartlarında bir yasal altyapı, demokratik sistemimizi hiç şüphesiz güçlendirecektir.

Kurumlarımızı sağlam temellere oturtmamız hem ekonomide hem de demokraside bizi daha ileri bir noktaya taşıyacaktır.

Değerli Üyeler,

Ekonomide nereden nereye geldiğimizin kısa bir muhasebesini kişi başına gelirimiz üzerinden yapmak istiyorum. 2000 yılında OECD ortalamasının %18’ine denk gelen kişi başı milli gelirimiz, 2001 yılı hariç, kesintisiz artarak 2013’te %34’e ulaşmıştı. Bu oran 2013’den bu yana her sene azalarak 2020’de %22’ye geriledi.

TÜİK'in Gelir ve Yaşam Koşulları 2020 anket sonuçlarına göre, en yüksek gelir sahibi grubun toplam gelirden aldığı pay artarken, en düşük gelire sahip grubun aldığı pay giderek azalmakta. Gelir dağılımındaki adaletsizlik derinleşiyor.

2021 yılını %5.5-6'ya yakın bir büyüme ile tamamlama ihtimalimiz yüksek. Belli başlı ihracat pazarlarımızdaki büyüme elbette bize olumlu yansıyor. Geçen yıl yaratmış olduğumuz şiddetli kredi büyümesinin etkisini de halen büyüme üzerinde görmekteyiz. Ne var ki uzun zamandır büyümemiz sürdürülebilirlik kriterlerinden uzak. Yıllar itibarı ile büyüme kompozisyonumuz çok değişti. Tarımın payı azalırken sanayi, inşaat ve turizmin payı arttı. Döngüsel büyümeleri yüksek oranda yakalasak da, 3 yıllık ortalamalara bakıldığında ihtiyacımız olan seviyelerin çok altındayız. Yıllar itibarı ile uzun vadeli büyümemiz ivme kaybediyor ve istihdam yaratma kapasitemiz düşüyor. Geniş tanımlı işsizlik %25-30 bandında. İşsizlik rakamlarındaki artış ve geniş tanımlı işsizliğin artık neredeyse toplumun üçte birini sarması yangının hızla yayıldığını gösteriyor.

Dış finansman ihtiyacımız ise 2013 yılında milli gelirin yüzde 15'i iken, bugün yüzde 30'u seviyesinde. Kamu borcu içindeki döviz payının her geçen yıl yükseliyor olması da, diğer bir endişe kaynağı.

Öte yandan, resmi verilerdeki enflasyon ile hissedilen enflasyon arasında, açıklanması pek kolay olmayan bir fark var. Hissettiğimiz, aslında şiddetli seviyedeki refah kaybı. Enflasyon beklentilerinin yönetilemeyişi, Merkez Bankası politikalarının öngörülebilirliğinin kalmayışi ve enflasyonu düşürme hedefinde ülkece tam mutabakata varamamış olmamız, fiyat istikrarına ulaşmamızı zorlaştırıyor. Gün sonunda, ülke olarak refah kaybımız hızlanarak sürüyor. Tüm bunlar, Covid krizi gibi, herhangi bir küresel şok anında, ekonominin esnekliğini ve krizle mücadele etmek için kullanabileceğimiz iktisadi araç sayısını da kısıtlıyor.

Yüksek ülke risk primine bağlı olarak, ülkemiz içinde bulunduğu yükselen piyasalar kategorisinde sonlarda yer alıyor.

Bu tablodaki olumsuzluklara rağmen geleceğe umutla bakabilecek çok güçlü dayanaklarımız olduğunu hatırlayalım. Ekonomimiz; reel kesimi, ihracatçısı ve genç nüfusu ile çok esnek. Gelişme potansiyelimiz çok yüksek. Ekonomimizin tüm paydaşlarını devreye almalı, potansiyelimizi doğru kullanarak hızla yeni bir kalkınma sürecine geçmeliyiz. Bilimselliği kanıtlanmış ve doğru iktisadi politikalarla ekonomiye yeniden dirayet kazandırmalı, istikrarı tehlikeye atabilecek her türlü adımdan sakınmalıyız.

Değerli üyeler,

Geleceğimizi ilgilendiren konuları ertelersek, geleceksiz kalma riskimiz var. Bunlar arasında çok azı, eğitim kadar hayati önemde.

TEDMEM'in Türkiye'nin Telafi Eğitimi Yol Haritası Raporu'na göre, Türkiye OECD ülkeleri arasında, salgının ilk yılında okulların en uzun süre kapalı kaldığı ikinci ülke oldu. Dünya ölçeğinde bu kapalılığın öğrencilere her açıdan ağır bir maliyet yüklediği, yapılan tüm çalışmalarda ortaya çıkıyor.

Bazı alanlarda görülen iyileşmeye rağmen, en son 2018'de yapılan PISA puanlarında Türkiye OECD ortalamasının altındaydı. Pandemi döneminde eğitimde yaşanan kayıpların, farklı sosyoekonomik koşullara sahip öğrenciler arasındaki uçurumu derinleştirmesi, telafisi güç sorunlar doğurabilir.

Nitelikli eğitim alamayan nesillerin geleceğe güvenle bakabilmeleri çok güçtür. Soru sorma, analitik düşünme, iletişim, fen-matematik, dijital gibi alanlarda beceri kazandıramadığımız çocuklarımızın, yetişkin olduklarında dünyadaki akranları ile başa baş konumda olma olasılığı çok düşüktür. Türkiye eğitim sistemi, tüm katmanlarında, eleştirel düşünceden ürkmekten, yaratıcı düşünceye ket vurmaktan, özgür bireyler yetiştirmeye odaklanmalıdır.

Değerli üyeler,

Geçtiğimiz günlerde yapılan bir dizi zirve; Batı dünyasının yeni yönelimleri, Atlantik ittifakının geleceği, ABD ile AB'nin işbirliğinin boyutlarının yanı sıra, Washington-Moskova arasındaki ilişkilerin seyri ve Çin'in dünya sistemi içindeki konumu hakkında bizlere bir fikir verdi. Önceki Amerikan yönetiminin bıraktığı olumsuz izleri de silmeyi hedefleyen Başkan Biden, ülkesinin ittifak bağlantılarını güçlendirmeye çalışıyor. Bunu yaparken Batı ittifakının değer ve ilkelerini temel taşlar olarak gördüğünü vurguluyor. Birbirleriyle çeliştiği düşünülen jeopolitik öncelikler ile demokratik hak ve özgürlükler bu yeni anlayışta birbirini tamamlıyor.

Birleşik Krallık da, Brexit sonrasında ilk kez ev sahipliği yaptığı G-7 zirvesinde, transatlantik ittifakın onarımının dışında kalmanın yüksek bedel getireceğini görerek sürece uyum gösterdi.

Avrupa ve ABD özellikle Türkiye'nin de ilintili olduğu konularda birbirleri ile çok yakın koordinasyon içinde. Bu durum, Türkiye açısından da değerlendirilmeyi bekliyor. Uluslararası alandaki derin yalnızlıktan kurtulmamız gerektiğini düşünüyoruz. Müttefiklerle ve çevre ülkelerle ilişkilerin onarılmasını, Türkiye'nin stratejik kimliğinin, hedef aldığı çağdaş değerler doğrultusunda netleşmesini, AB ile ilişkilerin al-ver kapanından kurtularak tam üyelik hedefi ile ileriye götürülmesini bekliyoruz. Bunların gerçekleşmesi ülke

içinde hak ve özgürlüklerin alanının genişletilmesini, kurumsal yapıya daha fazla özen gösterilmesini de zorunlu kılıyor.

Batı ittifakı içinde kalan, sayın Cumhurbaşkanımızın da söylediği gibi nihai hedefi AB üyeliği olan ülkemizde, yakında beşinci yılı anılacak meşum darbe girişimi sonucunda bozulan güvenlik-özgürlük dengesinin onarılması mutlak bir gerekliliktir. Bireysel hak ve özgürlüklere yönelik kısıtlamaların kalkması, hukukun üstünlüğüne saygının tesisi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına uyulması, yeni bir onarım döneminin olmazsa olmaz adımlardır. Kurucu üyesi olduğumuz Avrupa Konseyi'nin AİHM kararlarını uygulamadığı için Türkiye'ye yönelik ihlal prosedürü başlatmayı gündeminde tutması, ülkemiz açısından gerçekten de kabul edilebilecek bir konum olamaz.

Son NATO zirvesinde Türkiye'nin de imzasını taşıyan sonuç bildirisi yukarıda kısaca değindiğim ilkelerin ve jeopolitik gerçeklerin Batı ittifakı açısından nasıl harmanlandığını açıkça gösterdi. Gerek hasımların ve tehditlerin tanımlanmasında, gerekse NATO'nun siyasi boyutuna yapılan vurguda demokratik değerlerin ve insan haklarının ön plana çıkarılmasında yeni dönemin tüm parametrelerini görüyoruz. Türkiye'nin bu taahhütleri yerine getirmesinin ülkemizin çıkarına olacağını, dünya düzeninin yeniden kurulduğu bir dönemde çıkarlarımızın Avrupa ve transatlantik ittifakın parçası olmayı gerektirdiğini düşünüyoruz.

Bu bağlamda diğer bazı müttefik liderler ve ABD Başkanı Biden ile gerçekleşen buluşmaların, birikmiş sorunların bu anlayış doğrultusunda çözümüne imkan sağlayacak sonuçlara kapı aralamasını diliyoruz. Bunun ötesinde Afganistan'da Türk askerlerinin ABD ve NATO çekildikten sonra görev yapması kararının da etraflıca tartışılmasından, birliklerimizin güvenliğinin sağlanması için gerekli tüm koşulların oluşturulacağından da emin olmak isteriz.

Değerli üyeler,

Hemen her toplantımızda kadın hakları konusuna vurgu yapıyoruz. Ülkemizin İstanbul Sözleşmesi'ne geri dönmesini istiyor ve bekliyoruz. Kolluk kuvvetleri ve yargıdan beklentimiz; kadına şiddeti engelleme konusunda en güçlü duruşu ve uygulamaları göstermeleridir. Kadınların eğitime, istihdama ve yönetime eşit katılımının hayata geçirilmesi de, gelişmiş bir ülke olma hedefimizin ayrılmaz bir parçası olarak görülmelidir.

Değerli üyeler,

Ülkemizin tüm vatandaşlarıyla demokraside, ekonomide, sosyal yaşamda en üst standartları hak ettiğine inanıyoruz. Geçtiğimiz dönemde toplumun farklı kesimlerinin seslerini farklı iletişim yöntemleriyle duyurmaya çalıştığına şahit olduk.

Çocuklar ve gençler pandemide eğitim hayatlarının en zor dönemini yaşarken; kadınlar şiddet sarmalına karşı İstanbul Sözleşmesine güvenirken; akademisyenler özerklikleri için dayanışırken; köylüler doğal ekosistemlerini korurken; iş insanları ve esnaflar işletmelerini ve istihdamı ayakta tutmaya gayret ederken; çalışanlar pandemide yeni koşullara uyum sağlamaya çalışırken, hep daha müreffeh ve daha özgür bir ülke inancıyla taleplerini dile getirdiler. Ülke olarak Marmara denizinin çılgınlığını maalesef geç duyduk ama paydaşların katılımıyla hızla alınan aksiyon bizi gelecek için umutlandırdı. Toplumun farklı kesimlerinden gelen seslerin, taleplerin de, geç olmadan karşılık bulmasını sağlamak durumundayız. Bu amaçla, insanı odağa alan ve güven ortamını sağlayacak kurum ve kurallar kritik önem taşıyacaktır.

TÜSİAD olarak; büyük Atatürk'ün gösterdiği muasır medeniyetler seviyesine yükselme hedefi ve 50. Yılıımızda tüzüğümüzde ifadesini bulan değerlere bağlıyız. Ülkemizin gelişmesi ve kalkınması için fikirlerimizi, akademik bilgiyle desteklenen çalışma ve etkinliklerimizi kamuya ve kamuoyunun yararlanmasına sunmaya şevkle devam edeceğiz.

Değerli Üyeler,

Sözlerimi tamamlarken; bir kez daha bugün bizlerle olan sayın Sharma ve sayın Schwab'a teşekkür ediyorum.

Hepinize sağlıklı bir yaz diliyor, saygılarımı sunuyorum.